

PEDAGOGIKA FANLARI

Urinova Nilufar Saydirasilovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Geografiya kafedrası o'qituvchisi
n.urinova@cspi.uz

UO'K: 372.8 372.862

TALABALARNING GEOGRAFIK KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Kalit so'zlar: individual ta'lim, kasbiy kompetentlik, pedagogik texnologiya, kompetensiya, kompetentlik, axborot izlash, o'qituvchi, talaba.

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limning maqsadi va vazifalari, bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirish, kasbiy kompetentligini shakllantirish, kasbiy kompetentligini tashkil qilish shakllari o'tgatishga xizmat qiladi. Shuningdek, o'rganilgan masalani chuqurroq o'ylashga, bilim va ko'nikmalarni va yuqori darajadagi tayyorgarlikni talab qilinishini ko'rishimiz mumkin. Mustaqil ravishda qarorlar qabul qila olish, geografik masalalarni yechishni rejalashtirish, ularning o'rni, talabalarga ta'lim-tarbiya berishda va ularni rivojlanishida kasbiy kompetentlikning ahamiyati, o'quv fanlari bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil qilish ochib berilgan.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО КОМПЕТЕНТНОСТЬ СТУДЕНТОВ

Уринова Нилуфар Сайдирашиловна
Чирчикский государственный педагогический университет
Преподаватель кафедры географии

Ключевые слова: индивидуальное образование, профессиональная компетентность, педагогическая технология, компетенция, компетенция, поиск информации, учитель, ученик.

Аннотация. В статье используются цели и задачи самостоятельного обучения в высших учебных заведениях, профессиональная компетентность будущих учителей географии, формирование профессиональной компетентности, организация профессиональной компетентности. Мы также видим необходимость более глубокого мышления, знаний и навыков, а также более высокого уровня подготовки. Раскрыты способности принимать самостоятельные решения, планировать решение географических вопросов, их роль, значение профессиональной компетентности в обучении и развитии студентов, организации обучения по учебным предметам.

METHODOLOGY FOR FORMING GEOGRAPHICAL PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS

Urinova Nilufar Saidirasilovna
Chirchik State Pedagogical University
Lecturer at the Department of Geography

Key words:

Individual education, professional competence, pedagogical technology, competence, information search, teacher, student.

Annotation.

In the article, the purpose and tasks of independent education in higher educational institutions, the professional competence of future geography teachers, the formation of professional competence, and the organization of professional competence are used. We can also see the need for deeper thinking, knowledge and skills, and a higher level of preparation. The ability to make decisions independently, planning to solve geographical issues, their role, the importance of professional competence in the education of students and their development, and the organization of training in academic subjects are revealed.

KIRISH

Har qanday ta'lim jarayoni o'zaro bir-birini taqozo etuvchi o'qitish-o'qish faoliyatini ko'zda tutadi. Bunda, o'quv fanlari bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil qilishda talaba faoliyati ikki tomonlama xarakterga ega, ya'ni nazariy bilimlarini o'zlashtirish xamda ularni qo'llashning amaliy ko'nikma hamda malakalarini o'zlashtirish. Ular ta'lim jarayonida birlashadi va bir butun pedagogik jarayonni tashkil etadi. Ushbu xususiyat ta'lim berish jarayoni va metodlariga xam taaluqlidir.

Pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun dala amaliyotini, jumladan geografik masalalarni yechishni rejalashtirish muhim ahamiyat kasb etishi tabiiy. Bo'lajak o'qituvchilarning bu yo'nalishda kasbga erishishlari, ularning o'z sohalariga kompetentliklari, ularda texnik qurilmalar va ishlash prinsiplari kabi amaliy o'quv va ko'nikmalarning shakllantirilganliklari bilan belgilanadi[1].

ASOSIY QISM

Hozirgi davrda ta'lim tizimi oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarish, talabalarning mustaqil ta'lim jarayonida o'quv materiallarini o'zlashtirish, ularning amaliy kompetensiyalarini hamda kasbiy kompetentligini rivojlantirish, aqliy qobiliyatlarini rag'batlantirish va ijodiy faolligini tarbiyalashda pedagoglarning mas'uliyatini oshirishi zarur. Sababi, o'qituvchi o'z faning nazariy asoslaridan kelib chiqib, kasbiy kompetentlikni tashkil etishda uning qaysi turi yoki qaysi shaklidan foydalanishni aniqlab, kreativ fikrlashga va ijodiy yondashishga undovchi topshiriqlarni tuzishi katta ahamiyat kasb etadi. Oliy ta'limda kasbiy kompetentlikni faollashtirmasdan talabalarni

samarali o'qitishni ko'z oldimizga keltirish qiyin. Shu boisdan ham bo'lajak geografiya o'qituvchisidan yuqori darajadagi tayyorgarlik, mustaqil ravishda qarorlar qabul qila olish, belgilangan vazifalarni bajarish uchun ko'p ma'lumotlar orasidan kerakligini tanlab olish, bu ma'lumotlarni qayta ishlay olish va geografik tahlil qilash talab qilinadi [2].

Bo'lajak geografiya o'qituvchilari uchun masalalarni tanlash, shubxasiz, o'qituvchidan katta mahorat ijodiy yondashuv, tajriba va metodik bilim talab qiladi. Gap shundaki, texnik qurilmalar, ularning ishlash prinsiplari geografiyaning turli sohalariga tegishli qonunlarga daxldor bo'lib, ular haqidagi bilim, malaka va ko'nikmalar, turli qiyinchilikdagi masalalar yechish bilan kechadi. Bunday masalalar ko'proq geografiya, tabiiy fan, katrografiya yoxud metodikaga tegishli masalalardir. Ularni yechish bilan shug'ullanish talabalarga faol mushohada qilish, tafakkurni rivojlantirishni taqozo qiladi. Fikrlashning bunday yo'nalishiga erishish, aksariyat talabaning masalalar yechish madaniyatining yetarlicha yuksak bo'lishi, bu soha bo'yicha tayyorgarliklarining yuqori bo'lishini talab qiladi.

Talabalarga ta'lim-tarbiya berishda va ularni rivojlanishida geografiyani tashkil etadigan auditoriyadan tashqari ishlarning ahamiyati kattadir.

Geografiyadan auditoriyadan tashqari ishlar deganda, darsdan tashqari sharoitda, bevosita geografiya o'qituvchisining rahbarligida, reja asosida ma'lum maqsadni ko'zlab, talabalarining hohishlarini hisobga olgan holda, uyushtiriladigan mashg'ulot nazarda tutiladi.

Auditoriyadan tashqari ishlarni tashkil etishda talabalarining ta'lim olishi, tarbiyalanishi va rivojlanishi dielektrik birlikda hal etilishiga alohida e'tibor beriladi. Bu ishlar bir necha tashkiliy elementlar (maqsadi, vazifasi, mazmuni, shakli, xili, tashkil etish metodi) dan tashkil topadi.

Geografiyadan auditoriyadan tashqari ishlarning maqsadini belgilashda quyidagilar hisobga olinadi:

- talabalarining bilim darajasi;
- talabalarining bilishga qiziqishi;
- uning o'quv faoliyatidagi o'ziga xos xususiyatlari;
- aqliy taraqqiyot darajasi;
- shaxs sifatida shakllanish darajasi;
- kasbga yo'naltirish.

Auditoriyadan tashqari ishlarning maqsadlaridan kelib chiqqan holda vazifalar belgilanadi. Ular mustaqil ta'limning mazmuniga ko'ra quyidagilarga bo'linadi:

- talabalarining geografik dunyoqarashini rivojlantirish;
- talabalarni umumiy ta'lim olish yo'nalishini rivojlantirish;
- talabalarining umumiqtisodiy rivojlanishini ta'minlash;

- talabalarning shaxsiy qobiliyatini rivojlantirish;
- talabalarda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish;
- kasbga yo'naltirish vazifasi.

Bu didaktik vazifalarga mos holda, auditoriyadan tashqari ishlar tashkil etiladi. Talabalarning auditoriyadan tashqari ishlarining mazmunini tanlash muhim ahamiyatga ega.

Oliy ta'lim muassasasiga qabul qilingan 1-bosqich talabalari geografiyadan hali chuqur va mustahkam bilimga ega emasligini, mustaqil ishlash qobiliyati ham yetarli shakllanmaganligi hamda ularning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning mavzusi va mazmunini tanlashda uning ilmiyligiga emas, balki uning amaliyligiga asosiy e'tibor qaratish kerak.

Geografiya ta'limi jarayonida dars tizimi bilan bir qatorda darsdan tashqari ishlarni tashkil qilish va o'tkazish katta ahamiyatga ega. Bunda talabalarning darsda olgan bilimlarini mustaxkamlash, chuqurlashtirish, mustaqil ishlash, ijodiy tafakkur qilish, qobiliyatlarini hamda amaliy ko'nikma va malakalarini rivojlantirish umumiy holda geografiya faniga bo'lgan qiziqishlarini oshirish nazarda tutiladi.

Darsdan tashqari ishlarni tashkil qilishda quyidagi prinsiplarga amal qilish kerak:

- ixtiyoriylik;
- talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish;
- talabalarning garmonik ijodiy rivojlanishini ta'minlash;
- ishlarning ijtimoiy foydali yo'naltirilishi;
- uning keng ommaviylashganligi;
- har qanday topshiriqlarni bajarishning majburiyligi;
- darsdan tashqari ishlarning o'quv ishlari bilan aloqasi va h.k.

Geografiya bo'yicha darsdan tashqari ishlarni tashkil qilish bo'yicha bir necha xil izohlar mavjud. Geografiyadan darsdan tashqari ishlarning individual shakliga talaba bilan o'tkaziladigan ma'ruzalar, amaliy ishlarni tashkil etish, ekskursiya, geografiya maydonchasidagi ishlar, uy ishlari, sinfdan va maktabdan tashqari ishlar, geografiya dala amaliyotlarida olib boriladigan ishlanmalar kiradi.

Darsdan tashqari ishlarning guruhli shakliga geografiyaga doir to'garaklar, geografik maydonchalar, darsdan tashqari o'qishlar, virtual stenndlar tayyorlash, "O'tkir zehnlilar tanlovi" kabilarni kiritish mumkin.

Geografiyadan darsdan tashqari ommaviy tadbirlarga olimpiadalar, tanlovlar, kechalar, uchrashuvlar, haftaliklar kabilarni kiritish mumkin.

Geografiyadan o'quv predmeti sifatida talabalarda juda katta qiziqish uyg'otish kerak. Shuning uchun, har o'quv yilida har guruhda o'tilgan mavzular bo'yicha matematika, fizika, adabiyot, tarix kabi har xil geografik kechalar uyushtirish juda

samaralidir, chunki talaba o‘tilgan darsda har xil tushunchalar, geografik lug‘atlar va geografik masalalarni yechish uchun turli formulalar bilan tanishadi.

XULOSA

O‘qitish jarayonida talabalarga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar xamda zamonaviy metodlarni qo‘llanilishi ularni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashishi, mas’uliyatini sezish, ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish, tahlil qilish, ilmiy adabiyotlardan unumli foydalanishga, eng asosiysi, o‘qishga, fanga va o‘zi tanlagan kasbiga bo‘lgan qiziqishlarini kuchaytiradi.

Kasbiy kompetentlik talabalarning aqliy faoliyatini rivojlantiradi, o‘rganilgan masalani chuqurroq o‘ylashga, bilim va ko‘nikmalarni tekshirishda, yangi materiallarni o‘rganishda, uni mustahkamlashda, takrorlashda, shuningdek ekskursiyada tadbiq etilishi, uning eng muhim qismini izlashga, yakun yasab xulosalar chiqarishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vaxobov X., Mirzamuratov O.T. “Geografiya o‘qitish metodikasi” uslubiy qo‘llanma. - Namangan, 2016
2. Vaxobov X., F.Saydamatov, N.Eshpo‘latov geografiya ta’limida qo‘llaniladigan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish. Xalq ta’limi. –Toshkent. 2007;
3. Vaxobov X., N.R.Alimqulov, N.B.Sultonova. Geografiya o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.
- 4.Muslimov N. va boshqalar. Kasb ta’limi o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. 2013 y. Toshkent, —Fan va texnologiyalarl.
- 5.Soliyev A.S. O‘zbekiston geografiyasi (O‘zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi) Universitet. Toshkent-2014.
- 6.Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – T.: Moliya, 2003.
- 7.Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbiqiy asoslari – T.: 2006.